

TIMELINE Internationaal

18 juli 2007 Problemen Bear Stearns

Bear Stearns kondigt het faillissement aan van twee van haar hedgefondsen die gespecialiseerd zijn in het beleggen in complexe gestructureerde producten zoals collateralized debt obligations (CDOs). Risicopremies in de financiële markten beginnen op te lopen.

30 juli - 2 augustus 2007 Verliezen IKB Deutsche Industriebank

De Duitse IKB Deutsche Industriebank meldt forse verliezen gelieerd aan de subprime huizenmarktcrisis in de Verenigde Staten. De Duitse staatsbank KfW kondigt aan tot EUR 8,1 miljard van de funding van een IKB-conduit over te nemen. Tevens neemt KfW samen met een groep Duitse banken EUR 1 miljard aan risico's van de balans van IKB over. Risicopremies in de financiële markten vertonen plots een sterke stijging en een grote volatiliteit.

9-23 augustus 2007 Interbancair wantrouwen

- De interbancaire geldmarkt valt stil en de overnight rente loopt op tot 4,6%, dat is 60 basispunten boven de op dat moment geldende beleidsrente.
- Het Eurosysteem voert op 9 augustus 2007 een ééndaagse liquiditeitsverruimende fine-tuning operatie uit waarvoor zij vooraf aankondigt alle biedingen te zullen gaan toewijzen tegen een vaste rente. Deze operatie bereikt een omvang van EUR 95 miljard. Na uitvoering van deze operatie daalt de overnight rente weer richting de beleidsrente.
- In de eerste drie dagen na de eerste liquiditeitsverruimende fine-tuning operatie voert het Eurosysteem nog drie ééndaagse liquiditeitsverruimende fine-tuning operaties uit. Het toegewezen bedrag in deze operaties neemt af naar EUR 8 miljard op 14 augustus 2007.
- Het Eurosysteem kondigt additionele liquiditeitsverruimende langere Termijn herfinancieringsoperaties aan om liquiditeitsonzekerheden in het systeem te verminderen.
- Ook het Amerikaanse Federal Reserve System voert in deze fase van de crisis liquiditeitsverruimende operaties op de geldmarkt uit en versoepelt de voorwaarden van haar noodleningenfaciliteit.
- BNP Paribas bevriest drie investeringsfondsen. Reden is de opgedroogde liquiditeit in de Amerikaanse securitisatiemarkten; dit maakt het onmogelijk de activa onder beheer op betrouwbare wijze te waarderen.

ultimo augustus 2007 Verwachtingen reële economie ongewijzigd

Marktverwachtingen ten aanzien van de economische groei in 2007 worden nauwelijks beïnvloed door de onrusten op de financiële markten.

14 september 2007 Bankrun Northern Rock

Northern Rock komt in liquiditeitsproblemen, er ontstaat een bank run. De bank krijgt liquiditeitsondersteuning van de Bank of England.

18 september 2007 **Fed verlaagt rente**

Het Federal Reserve System begint met het verlagen van de rente en brengt haar beleidsrente van 5,25% naar 4,75%.

oktober 2007 **Afschrijvingen Amerikaanse banken**

Amerikaanse banken maken forse afschrijvingen bekend op subprime activa. Investment bank Merrill Lynch schrijft met USD 8,4 miljard het meest af op gestructureerde producten. In Europa maakt de Zwitserse bank UBS bekend USD 5,1 miljard af te schrijven.

10 oktober 2007 **Hope Now Alliantie VS**

De Amerikaanse Minister van Financiën Paulson maakt de 'Hope Now alliantie' bekend, bestaande uit de Amerikaanse overheid en spelers op de Amerikaanse hypotheekmarkt. Doelstelling van de alliantie is door bemiddeling het aantal huisuitzettingen in de Verenigde Staten zoveel mogelijk te beperken.

november, december 2007 **Investerings in Amerikaanse banken**

Verschillende Sovereign Wealth Funds uit Azië en het Midden-Oosten investeren additioneel kapitaal ter waarde van USD 28 miljard in de banken UBS, Morgan Stanley, Merrill Lynch en Citigroup.

12 december 2007 **Swaplijnen centrale banken**

Centrale banken in de Verenigde Staten, Canada, het Verenigd Koninkrijk, het eurogebied (ECB) en Zwitserland komen swaplijnen overeen waaronder zij kunnen overgaan tot de verstrekking van buitenlandse valuta onder de zogenoemde Term Auction Facility (TAF) voor een looptijd van één maand. Deze maatregelen moeten de spanningen op de valutaswapmarkten verlichten. De introductie van de TAF in de Verenigde Staten betekent dat door het Federal Reserve System liquiditeit beschikbaar wordt gesteld aan een grotere hoeveelheid tegenpartijen en tegen een bredere onderpandlijst.

17 december 2007 **Geldverruiming Eurosysteem**

Onder invloed van de spanningen op de financiële markten doen zich extreme jaareinde-effecten voor. Om de markt te ondersteunen, voert het Eurosysteem een speciale tweewekelijkse herfinancieringsoperatie uit die tot in het nieuwe jaar doorloopt. In de tenderaankondiging wordt de toewijzing van alle biedingen boven een bepaald biedingsniveau bekendgemaakt. De operatie heeft uiteindelijk een omvang van EUR 348 miljard.

15, 18 januari 2008 **Recordverlies Citigroup**

Citigroup boekt een recordverlies van USD 9,8 miljard over het vierde kwartaal van 2007 na afschrijvingen van USD 18 miljard. Drie dagen later maakt Merrill Lynch ook een verlies van USD 9,8 miljard bekend na afschrijvingen van USD 17 miljard.

21 januari 2008 **Onrust aandelenmarkten**

De onrusten waaiëren verder uit over de financiële markten; aandelenmarkten dalen sterk. De Europese DJ Stoxx 600 index daalt in één dag met 5,7%.

22 januari 2008 **Fed verlaagt rente**

Het Amerikaanse Federal Reserve System verlaagt haar rentetarief met 75 basispunten na een speciaal ingelaste bijeenkomst.

24 januari 2008 **Fraude Société Générale**

Société Générale ontmaskert een frauderende aandelenhandelaar, die de bank met ongeoorloofde posities een verlies bezorgt van EUR 4,9 miljard.

29 januari 2008 **Waarschuwing aan monoliners**

Kredietbeoordelaars waarschuwen Amerikaanse monoliners (verzekeraars die kredietrisico van obligaties verzekeren) voor neerwaartse bijstellingen van hun kredietbeoordeling.

22 februari 2008 **Nationalisering Northern Rock**

De Britse autoriteiten nationaliseren de in de problemen geraakte hypotheekbank Northern Rock.

11 maart 2008 **Fed komt met Term Securities Lending Facility**

De onderlinge swaplijnen tussen centrale banken worden verhoogd en het Amerikaanse Federal Reserve System kondigt de Term Securities Lending Facility aan, een speciale faciliteit waaronder illiquide activa tijdelijk kunnen worden gewapped voor staatspapier.

14 maart 2008 **Liquiditeitsproblemen Bear Stearns**

De Amerikaanse zakenbank Bear Stearns komt in liquiditeitsproblemen. Het Amerikaanse Federal Reserve System verstrekt liquiditeitssteun aan Bear Stearns en gebruikt daarvoor JPMorgan als doorgeefluik.

16 maart 2008: **JP Morgan neemt Bear Stearns over**

- JPMorgan kondigt aan Bear Stearns over te nemen, gesteund door het Federal Reserve System, dat garanties afgeeft op een probleempportefeuille van Bear Stearns met een omvang van USD 30 miljard.
- Het Federal Reserve System introduceert de Primary Dealer Credit Facility, waarmee de zogenoemde Primary Dealers – tegenpartijen van het Federal Reserve System in monetaire operaties – tegen een breed onderpandpalet toegang krijgen tot overnight leningen van het Federal Reserve System.

april, mei 2008 **Adempauze**

Na de overname van Bear Stearns ontstaat enige opluchting op de financiële markten. Kredietrisicopremies dalen enigszins en aandelenkoersen maken de verliezen van het eerste kwartaal gedeeltelijk goed. De wat verbeterde omstandigheden stellen banken in staat tot emissies in de kapitaalmarkt en gunnen de financiële sector als het ware een korte adempauze. De geldmarkt functioneert nog altijd moeizaam. Medio mei slaat het sentiment om tegen de achtergrond van toenemende inflatieverwachtingen en een aanhoudende onzekerheid over de gezondheid van de financiële sector.

16 mei 2008 **Swapfaciliteit IJsland**

De centrale banken van Zweden, Noorwegen en Denemarken komen een swapfaciliteit met de IJslandse centrale bank overeen waaronder IJslandse kronen kunnen worden gewapped met euro.

9 juni 2008 **kwartaalverlies Lehman**

Onder druk van aanhoudende negatieve berichtgeving maakt Lehman Brothers vervroegd een verlies bekend van USD 2,8 miljard in het tweede kwartaal, na afschrijvingen van USD 3,7 miljard. Tegelijkertijd wordt een aandelenemissie van USD 6 miljard geplaatst. Kredietbeoordelaar Fitch stelt de kredietbeoordeling van Lehman Brothers neerwaarts bij van AA- naar A+, nadat Standard & Poor's op 2 juni al een neerwaartse bijstelling heeft doorgevoerd. In de drie dagen volgend op de bekendmaking van de resultaten daalt de koers van Lehman Brothers met 17,5%.

5, 19 juni 2008 **Neerwaartse rating monoliners**

Kredietbeoordelaars Standard & Poor's en Moody's stellen de rating van de twee grootste Amerikaanse monoliners neerwaarts bij van AAA naar AA. Zorgen over verdere afschrijvingen op door banken afgesloten verzekeringen bij deze instellingen nemen toe.

3 juli 2008 **ECB verhoogt rente**

De ECB verhoogt de rente naar 4,25% tegen de achtergrond van toenemende inflatiezorgen.

9-11 juli 2008 **Problemen Freddie Mac en Fannie Mae**

- De voormalig president van de Federal Reserve Bank van St. Louis, Poole, verklaart dat de Amerikaanse hypotheekfinanciers Freddie Mac en Fannie Mae op de rand van een faillissement staan en mogelijk op korte termijn zullen moeten worden ondersteund door de Amerikaanse autoriteiten. De uitspraken vormen aanleiding voor een scherpe daling van de koersen van de instellingen: de aandelenkoers van Fannie Mae daalt in drie dagen met 33%.
- De zorgen over het voortbestaan van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers nemen toe. Het aandeel van de bank daalt binnen drie dagen met 35%.

13 juli 2008 **Steunmaatregelen Freddie Mac en Fannie Mae**

De Amerikaanse Minister van Financiën Paulson kondigt steun aan voor de Amerikaanse hypotheekfinanciers Fannie Mae en Freddie Mac. Een uitbreiding van liquiditeitslijnen voor de instellingen en de bevoegdheid voor het Amerikaanse Ministerie van Financiën aandelen van de instellingen te kopen, moet de situatie stabiliseren.

15 juli 2008 **Beperking naked short selling**

De Amerikaanse Securities and Exchange Commission (SEC) legt via een noodregeling het zogenoemde naked short selling aan banden op onder andere aandelen van Lehman Brothers, Fannie Mae en Freddie Mac. Hiermee beoogt de SEC speculatie tegen te gaan op een faillissement van de instellingen.

30 juli 2008 **Verlenging looptijd dollarverstrekking**

De ECB en het Federal Reserve System maken bekend de looptijd van de dollarverstrekking onder de Term Auction Facility te verlengen naar 84 dagen.

6 augustus 2008 **Groot verlies AIG**

De grootste verzekeraar ter wereld AIG maakt een verlies van USD 5,4 miljard bekend over het derde kwartaal. Analisten maken zich zorgen over de risico's voortvloeiend uit de portefeuille van door AIG verkochte credit default swap contracten.

7 september 2008 **Freddie Mac en Fannie Mae onder conservatorship**

Fannie Mae en Freddie Mac worden onder conservatorship geplaatst van de toezichthouder Federal Housing Finance Agency (FHFA). FHFA neemt het management van de instellingen over. Verder zegt de Amerikaanse overheid solvabiliteitssteun toe tot een bedrag van USD 100 miljard en worden de bestaande kredietlijnen verder uitgebreid.

9 september 2008 **Kapitaalinjectie Lehman ketst af**

Een overeenkomst tussen Lehman Brothers en de Korea Development Bank over een kapitaalinjectie van USD 6 miljard in Lehman Brothers ketst af. De aandelenkoers van Lehman Brothers daalt met 45%.

10-12 september 2008 **Groot verlies Lehman**

Lehman Brothers maakt vervroegd resultaten over het derde kwartaal bekend en publiceert een verlies van USD 3,9 miljard. Kredietbeoordelaars waarschuwen voor verdere neerwaartse bijstellingen van de beoordeling van Lehman Brothers. In de tweede week van september daalt de aandelenkoers van de bank met 77%.

14 september 2008 **Liquideitsfonds internationale banken**

Een groep van tien grote internationale banken creëert een liquideitsfonds van USD 70 miljard, waarvan iedere deelnemende bank gebruik kan maken in geval van liquideitsproblemen.

15 september 2008 **Failissement Lehman**

- De Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers vraagt failissement aan.
- Bank of America neemt de in de problemen gekomen zakenbank Merrill Lynch over.
- Het vertrouwen in het business model van de Amerikaanse zakenbanken neemt sterk af. De koersen van Morgan Stanley en Goldman Sachs dalen in de eerste drie dagen van de week met respectievelijk 33% en 15%.
- De drie belangrijkste kredietbeoordelaars stellen de beoordeling van AIG neerwaarts bij.
- Geldmarkten lopen wereldwijd vast als gevolg van liquideitsonzekerheden en onduidelijkheid over waar de verliezen zullen neerslaan als gevolg van het failissement van Lehman Brothers.

16 september 2008 **Kredietlijn AIG**

- Verzekeraar AIG komt in de problemen door omvangrijke exposures op credit default swap contracten en krijgt een kredietlijn van de Amerikaanse overheid van USD 85 miljard met een looptijd van 24 maanden. Alle activa van AIG worden ingelegd als onderpand voor de lening. Hierdoor wordt AIG de facto genationaliseerd.
- Een belangrijk Amerikaans geldmarktfonds, het Reserve Primary Fund, moet een verlies nemen van USD 785 miljoen op uitzettingen op Lehman Brothers en kan klanten hun volledige inleg niet meer garanderen. Investeerders vrezen ook voor andere geldmarktfondsen een dergelijke 'breaking of the buck', en kredietbeoordelaar Standard & Poor's herevalueert de beoordeling van negen andere fondsen. Geldmarktfondsen worden geconfronteerd met grote onttrekkingen en trekken zich terug uit de Amerikaanse geldmarkt. De beschikbaarheid van dollars voor Europese banken komt sterk onder druk.

18 september 2008 **Ophoging swaplijnen**

- Tegen de achtergrond van grote spanningen op de valutaswapmarkten worden de bestaande swaplijnen tussen centrale banken verder opgehoogd. Centrale banken buiten de Verenigde Staten kunnen tot USD 180 miljard aan dollarliquiditeit verstrekken.
- De Britse bank Lloyds neemt de in de problemen geraakte bank HBOS over voor GBP 12 miljard.
- De Britse autoriteiten stellen een shortselling verbod in op financiële aandelen.

19 september 2008 **Paulson presenteert TARP**

- De Amerikaanse Minister van Financiën Paulson verklaart in samenspraak met het Federal Reserve System een plan voor te bereiden om giftige activa van de bankbalansen te verwijderen. Dit programma wordt bekend als het Troubled Assets Relief Program (TARP).
- Het Federal Reserve System introduceert een noodfaciliteit (Asset-Backed Commercial Paper Money Market Fund Liquidity Facility) die de liquidatie van geldmarktpapier door geldmarktfondsen faciliteert en de liquiditeit in de geldmarkt ondersteunt.
- Het Amerikaanse Ministerie van Financiën stelt een fonds van USD 50 miljard beschikbaar om beleggers in geldmarktfondsen te beschermen tegen verliezen en de uitstroom uit de fondsen te beperken.
- De SEC breidt haar eerder ingestelde shortselling verbod uit.
- Enige opluchting in de financiële markten is merkbaar: aandelenkoersen maken de verliezen van eerder in de week grotendeels goed.

21 september 2008 **Verbod naked short selling Europa**

- De AFM en DNB kondigen een verbod op naked short selling aan. Andere Europese autoriteiten nemen in datzelfde weekend vergelijkbare maatregelen.
- De twee enige overgebleven grote Amerikaanse investment banks Goldman Sachs en Morgan Stanley vragen een algemene bankvergunning aan. Het geloof in het business model van de pure investment bank is grotendeels verdwenen en de banken willen hun afhankelijkheid van wholesalefinanciering verminderen.

23 september 2008 **Reacties op TARP negatief**

Voorzitter van het Federal Reserve System Bernanke en Minister van Financiën Paulson presenteren voor de Amerikaanse Senaat het TARP plan, ter grootte van USD 700 miljard. De reacties op het plan zijn overwegend negatief en het is onduidelijk of de Senaat akkoord zal gaan.

25, 29 september 2008 **FIDC grijpt in bij Washington Mutual**

De Amerikaanse toezichthouder Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) neemt de controle over bij de in de problemen verkerende grootste Amerikaanse spaarbank Washington Mutual. De activiteiten en depositoverplichtingen van de bank worden door JPMorgan overgenomen.

29 september 2008 **Senaat wijst TARP af**

- Het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden wijst het reddingsplan van Minister van Financiën Paulson af. Aandelenkoersen dalen wereldwijd sterk; de S&P 500 daalt met ruim 8,5%.
- De Britse hypotheekbank Bradford & Bingley wordt genationaliseerd.
- De Duitse bank Hypo Real Estate krijgt een kredietlijn van EUR 35 miljard van de Duitse overheid en een consortium van banken.
- Swaplijnen tussen centrale banken worden tegen de achtergrond van aanhoudende geldmarktspanningen verder opgehoogd.
- De IJslandse overheid neemt een belang van 75% in de IJslandse bank Glitnir.

30 september 2008 **Garanties Ierse overheid**

- De Ierse overheid geeft een garantie af op al het schuldpapier uitgegeven door een zestal Ierse banken. Tevens worden deposito's ongelimiteerd gegarandeerd.
- De Franse, Belgische en Luxemburgse overheden geven gezamenlijk met een groep bestaande aandeelhouders een kapitaalinjectie van EUR 6,4 miljard aan Dexia bank.
- Kredietbeoordelaar Fitch stelt de rating van het IJslandse Landsbanki neerwaarts bij van A naar BBB, Moody's handhaaft de rating op A2 maar plaatst de bank op negative watch.

3 oktober 2008 **Emergency Economic Stabilisation Act goedgekeurd**

De Emergency Economic Stabilisation Act, een herzien reddingsplan van het Amerikaanse Ministerie van Financiën, wordt door het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden goedgekeurd. Het reddingsplan kan de dalingen op de aandelenmarkten niet keren; de geldmarkt blijft op slot en risicopremies blijven oplopen.

6 oktober 2008 **Garanties IJslandse overheid**

- De IJslandse autoriteiten garanderen alle binnenlandse deposito's van IJslandse banken.
- Hypo Real Estate krijgt een additionele kredietlijn van EUR 35 miljard van de Duitse overheid.

7 oktober 2008 **Europese aanpak crisis**

- De Ministers van Financiën van de Europese Unie komen tot een gecoördineerde aanpak van de crisis. Systeemrelevante banken zullen worden ondersteund, en depositogaranties worden geharmoniseerd en verhoogd (in eerste instantie naar EUR 50.000; in maart 2009 wordt vastgelegd dat ultimo 2010 wordt besloten of deze grens tot EUR 100.000 wordt verhoogd).
- De IJslandse toezichthouder plaatst de IJslandse banken Landsbanki en Glitnir onder overheidssurveillance.
- Verdere uitbreiding van de liquiditeitsverstrekking in dollars door niet-Amerikaanse centrale banken.
- Het Federal Reserve System introduceert de Commercial Paper Funding Facility (CPFF) die beoogt banken te ondersteunen in hun korte financieerbehoeften.
- De Arrondissementsrechtbank Amsterdam verklaart de noodregeling van toepassing op NV De Indonesische Overzeese Bank (Indover Bank).

8 oktober 2008 **Wereldwijde renteverlaging**

- Zeven centrale banken, waaronder het Federal Reserve System en de ECB, verlagen gecoördineerd de rente (de ECB met 50 basispunten). Het is voor de ECB de eerste renteverlaging in de kredietcrisis.
- De ECB kondigt aan in haar herfinancieringsoperaties tot tenminste 20 januari 2009 alle biedingen toe te wijzen tegen een vaste rente. Tevens worden de tarieven op de permanente faciliteiten aangepast. Hiermee beoogt de ECB de liquiditeitsonzekerheden bij banken te verminderen en neemt zij de facto de distributiefunctie van de geldmarkt over.
- Het Britse Ministerie van Financiën introduceert een herkapitalisatieprogramma voor Britse banken. Acht instellingen hebben al aangegeven te zullen participeren in het programma voor GBP 25 miljard.

9 oktober 2008 **Kaupthing onder curatele**

De IJslandse toezichthouder plaatst de IJslandse bank Kaupthing onder overheidscuratele.

10 oktober 2008 **Grote verliezen beurs**

Het sentiment in de financiële markten blijft zeer negatief. De interbancaire geldmarkt ligt nog altijd stil. Aandelenkoersen sluiten de week af met grote verliezen. De MSCI World Index daalt gedurende de week met 20%.

12 oktober 2008 **Crisismaatregelen Eurolanden**

Op een topbijeenkomst van Eurolanden wordt een breed pakket aan crisismaatregelen overeengekomen. Belangrijk onderdeel van dit pakket is de beschikbaarstelling van overheidsgaranties op bancaire leningen.

13 oktober 2008 **Financiële markten positief**

- Financiële markten reageren positief op de crisismaatregelen. De MSCI World Index stijgt met 9,5%.
- De Britse overheid doet een kapitaalinvestering van in totaal GBP 37 miljard in de banken HBOS, Lloyds en RBS.
- Het Eurosysteem start met een volledige toewijzingsprocedure voor zijn tenderoperaties in buitenlandse valuta.

14 oktober 2008 **Kapitaalondersteuning banken VS**

- Het Amerikaanse Ministerie van Financiën introduceert een programma voor kapitaalondersteuning van Amerikaanse banken met een omvang van USD 250 miljard. Negen banken hebben al aangegeven te zullen participeren. Aan het programma zijn voorwaarden verbonden in de sfeer van beloningen en corporate governance.
- De Amerikaanse toezichthouder (FDIC) geeft garanties af op (senior) schuldpapier, uitgegeven door onder toezicht staande Amerikaanse instellingen.

15 oktober 2008 **Verruiming herfinanciering**

De ECB kondigt een verruiming aan van de onderpandsvoorwaarden voor haar herfinancieringsoperaties. Tevens wordt het aantal langerlopende herfinancieringsoperaties uitgebreid. Dit alles met het doel de liquiditeitsonzekerheden bij financiële instellingen te verminderen.

16 oktober 2008 **Zwitserland steunt UBS**

- Zwitserland ondersteunt haar banken UBS en Credit Suisse. Probleemactiva ter waarde van USD 60 miljard worden ondergebracht in een 'bad bank' die grotendeels door de overheid wordt gefinancierd; UBS krijgt een kapitaalinjectie van CHF 6 miljard.
- De ECB komt een swaplijn overeen met de Hongaarse centrale bank met een omvang van EUR 5 miljard om de euroliquiditeit in Hongarije te ondersteunen.

17 oktober 2008 **Pessimisme beurzen**

Na een positieve start van de week krijgt het pessimisme weer de overhand. De MSCI World Index daalt in de laatste drie dagen van de week met 7%. Risicopremies op de geldmarkt bereiken hun hoogtepunt. Het Eurosysteem heeft de eurogeldmarkt de facto overgenomen, wat tot uiting komt in hoge inschrijvingen op herfi nancieringsoperaties en grote afstortingen op de depositofaciliteit.

27 oktober 2008 **Swaplijn ECB Denenmarken**

De ECB komt een swaplijn overeen met de Deense centrale bank met een omvang van EUR 12 miljard om de beschikbaarheid van euro te ondersteunen.

29 oktober 2008 **Swaplijnen Fed**

Het Amerikaanse Federal Reserve System komt swaplijnen overeen met centrale banken in Brazilië, Mexico, Zuid-Korea en Singapore om de spanningen in de grensoverschrijdende markten te verminderen.

6 november 2008 **ECB verlaagt rente**

De ECB verlaagt de rente met 50 basispunten naar 3,25%.

10 november 2008 **China stimuleert economie**

De Chinese overheid maakt een stimuleringspakket van USD 586 miljard bekend voor de Chinese economie.

21 november 2008 **Garanties Hypo Real Estate**

De Duitse overheid stelt garanties van EUR 20 miljard ter beschikking aan Hypo Real Estate ter ondersteuning van haar korte financieringsbehoeften.

23 november 2008 **Garanties Citigroup**

De Amerikaanse overheid geeft steun aan Citigroup in de vorm van garanties op een portefeuille met probleemactiva ter waarde van USD 306 miljard en een kapitaalinjectie van USD 20 miljard. Het Federal Reserve System verleent een kredietlijn om verdere verliezen op te vangen.

25 november 2008 **Fed introduceert TALF**

- Het Federal Reserve System introduceert samen met het Ministerie van Financiën de Term Asset-Backed Securities Loan Facility (TALF), ter ondersteuning van de securitisatiemarkten. Onder deze faciliteit kunnen Amerikaanse banken asset-backed securities die gedekt worden door zowel hypotheekleningen als consumentleningen belenen bij het Federal Reserve System tot een bedrag van USD 200 miljard.

- Het Federal Reserve System kondigt aan te gaan starten met het aankopen van USD 500 miljard aan obligaties gedekt door woningfinanciering (mortgage-backed securities) en USD 100 miljard aan obligaties van hypotheekfinanciers Fannie Mae en Freddie Mac. Doel van deze operaties is de beschikbaarheid van woningfinanciering te ondersteunen.

1 december 2008 **Markten positief**

Financiële markten reageren positief op de Amerikaanse steunmaatregelen: de MSCI World Index stijgt gedurende de week met 12,3%. De kwetsbaarheid van het herstel wordt echter meteen duidelijk wanneer de koersen op 1 december 2008 weer sterk dalen: de MSCI World Index verliest 7% in één dag.

4 december 2008 **ECB verlaagt rente**

De ECB verlaagt de rente met 75 basispunten naar 2,50%.

9 december 2008 **Extra garanties Hypo Real Estate**

De Duitse overheid geeft EUR 10 miljard aan additionele garanties aan Hypo Real Estate.

11 december 2008 **Madoff ontmaskert**

Ontmaskering Madoff als beleggingsfraudeur. De totale verliezen van het debacle worden op dat moment geschat op USD 50 miljard.

8 januari 2009 **Steun Commerzbank/Dresdner**

De Duitse overheid verstrekt EUR 8,2 miljard aan leningen aan de combinatie Commerzbank/Dresdner en koopt EUR 1,8 miljard aan aandelen tegen een belang van 25%.

13 januari 2009 **Duitsland stimuleert economie**

De Duitse overheid komt met een tweede economisch stimuleringspakket met een omvang van EUR 50 miljard. In november werd al een pakket van EUR 31 miljard aangekondigd.

15 januari 2009 **ECB verlaagt rente**

De ECB verlaagt de rente met 50 basispunten naar 2,00%.

16 januari 2009 **Steun Bank of America**

- De Amerikaanse overheid geeft steun aan Bank of America in de vorm van garanties op een portefeuille met probleemactiva ter waarde van USD 118 miljard, grotendeels afkomstig uit de overname van Merrill Lynch. Tevens wordt een kapitaalinjectie van USD 20 miljard gegeven en verleent het Federal Reserve System een kredietlijn om verdere verliezen op te vangen.
- De Ierse overheid neemt de controle over bij Anglo Irish Bank.

19 januari 2009 **Garanties Britse banken**

Het Britse Ministerie van Financiën kondigt het Asset Protection Scheme aan, waaronder de Britse overheid garanties verstrekt op bepaalde portefeuilles van Britse banken. Verder vergroot de Britse overheid haar belang in RBS.

20 januari 2009 **Nieuwe garanties Hypo Real Estate**

De Duitse autoriteiten verhogen de garanties verstrekt aan Hypo Real Estate met EUR 12 miljard, waarmee de omvang van overheidsgarantie voor de bank op EUR 42 miljard uitkomt.

29 januari 2009 **Opkoopprogramma Bank of England**

De Britse overheid geeft de Bank of England de bevoegdheid te starten met een opkoopprogramma voor high quality assets met een omvang van GBP 50 miljard.

februari 2009 **Verliezen Europese banken**

Europese banken maken over het vierde kwartaal van 2008 wederom omvangrijke verliezen bekend. Tevens nemen de zorgen over Oost-Europese landen sterk toe. Vooral landen met nauwe financiële banden met deze regio zien hun risicopremie sterk oplopen.

2 februari 2009 **Opkoopprogramma Bank of Japan**

De Bank of Japan kondigt aan haar opkoopprogramma voor aandelen van de balans van financiële instellingen te hervatten.

6 februari 2009 **Details opkoopprogramma Bank of England**

De Bank of England maakt de details bekend van haar opkoopprogramma. Onder dit programma wordt in eerste instantie GBP 50 miljard aan bedrijfobligaties opgekocht.

10 februari 2009 **Financial Stability Plan VS**

De Amerikaanse autoriteiten presenteren het Financial Stability Plan. Onderdelen van dit plan zijn onder andere een nieuw kapitaalondersteuningsprogramma, een publiek-privaat investeringsfonds (Public-Private Investment Program, PPIP) met een potentiële omvang van USD 1.000 miljard dat beoogt probleemactiva van Amerikaanse bankbalansen te verwijderen en een forse uitbreiding van het al bestaande TALF-programma van USD 200 miljard naar mogelijk USD 1.000 miljard. Financiële markten reageren teleurgesteld op de plannen en beoordelen ze als onvoldoende en te weinig concreet.

11 februari 2009 **Nieuwe garanties Hypo Real Estate**

De garanties van de Duitse overheid aan het noodlijdende Hypo Real Estate worden opnieuw opgehoogd, met EUR 10 miljard naar EUR 52 miljard.

17 februari 2009 **VS stimuleert economie**

De Amerikaanse president Obama zet zijn handtekening onder een economisch stimuleringspakket van USD 787 miljard. Het kan het tij in de financiële markten niet keren: aandelenmarkten blijven fors dalen.

19 februari 2009 **Liquiditeitsverruiming Japan**

De Bank of Japan kondigt een pakket van liquiditeitsverruimende maatregelen aan waaronder een opkoopprogramma voor bedrijfsobligaties met een omvang van ruim USD 10 miljard.

26 februari 2009 **Steun RBS**

RBS participeert in het Britse Asset Protection Scheme voor GBP 325 miljard. Tevens wordt een additionele kapitaalinjectie met de Britse overheid overeengekomen van GBP 13 miljard.

2 maart 2009 **Recordverlies AIG**

Verzekeraar AIG maakt een recordverlies bekend van USD 99,3 miljard over 2008. De Amerikaanse autoriteiten geven een nieuwe kapitaalinjectie van USD 30 miljard en kondigen een herstructureringsplan voor de verzekeraar aan.

5 maart 2009 **ECB verlaagt rente**

- De ECB verlaagt de rente met 50 basispunten naar 1,50%.
- De Bank of England kondigt een uitbreiding van haar opkoopprogramma aan naar een potentieel van GBP 150 miljard, waarvan in eerste instantie GBP 75 miljard zal worden gebruikt. Inbegrepen in deze uitbreiding is ook het opkopen van staatsobligaties, naast de al eerder aangekondigde bedrijfsobligaties.

9 maart 2009 **Aandelenmarkten op dieptepunt**

Aandelenmarkten bereiken het dieptepunt van de crisis. De MSCI World Index handelt op dat moment 46% beneden het niveau van voor het faillissement van Lehman Brothers. Aanleiding voor het keerpunt zijn positieve uitspraken van CEOs over de winstgevendheid van hun banken in het eerste kwartaal. In het kielzog van het herstel op de financiële markten verbeteren gedurende het tweede kwartaal ook de reële economische data voorzichtig.

11 maart 2009 **Megaverlies Freddie Mac**

De Amerikaanse hypotheekfinancier Freddie Mac maakt een verlies over 2008 bekend van USD 50 miljard.

18 maart 2009 **Fed breidt opkoopprogramma uit**

Het Federal Reserve System kondigt een uitbreiding aan van de bestaande aankoopprogramma's en kondigt aan staatspapier te gaan opkopen. Het MBS-programma zal met USD 750 miljard worden uitgebreid naar USD 1.250 miljard. Het programma voor de opkoop van obligaties van hypotheekfinanciers wordt opgehoogd met USD 100 miljard naar USD 200 miljard. Verder worden binnen een tijdspanne van zes maanden voor USD 300 miljard aan staatsobligaties opgekocht.

23 maart 2009 **Markten positief over PPIP**

Het Amerikaanse Ministerie van Financiën maakt de details bekend van het PPIP. Financiële markten reageren zeer positief op het plan: de Amerikaanse S&P 500 stijgt in één dag met 7%.

2 april 2009 **Versoepeling accountingnormen**

- De Financial Accounting Standards Board (FASB) versoepelt de criteria ten aanzien van fair value accounting.
- De ECB verlaagt de rente met 25 basispunten naar 1,25%

11 april 2009 **Bad bank plan Duitsland**

De Duitse overheid komt met een bad bank plan, waaronder tot circa EUR 200 miljard aan giftige activa met overheidssteun van de Duitse bankbalansen kan worden verwijderd.

13 april 2009 **Winst Goldman Sachs**

De Amerikaanse bank Goldman Sachs maakt een winst bekend van USD 1,8 miljard over het eerste kwartaal van 2009. De bank kondigt aan USD 5 miljard aan ontvangen TARP fondsen te gaan terugbetalen en dit te financieren met een aandelenemissie.

21 april 2009 **'4000 miljard aan afschrijvingen'**

Het IMF schat in haar Global Financial Stability Report de totale wereldwijde afschrijvingen als gevolg van de crisis op USD 4.000 miljard. Ten opzichte van oktober 2008 zijn de verwachte afschrijvingen voor Amerikaanse banken bijna verdubbeld.

7 mei 2009 **ECB verruimt liquiditeit**

- De ECB verlaagt de rente met 25 basispunten naar 1,00% en kondigt een pakket aan van onconventionele monetaire beleidsmaatregelen, die de liquiditeit in de financiële markten moet ondersteunen en uiteindelijk de kredietverlening naar de reële economie moet bevorderen. Belangrijkste onderdelen van het pakket zijn de uitvoering van een drietal éénjaars herfinancieringsoperaties waarin alle biedingen worden toegewezen tegen een vaste rente en een opkoopprogramma voor gedekte obligaties met een omvang van EUR 60 miljard.
- De Europese markt voor gedekte obligaties reageert positief op het aankoopprogramma. Na de aankondiging is een opleving van de primaire markt waarneembaar.

- De Bank of England kondigt een uitbreiding van haar opkoopprogramma aan naar GBP 125 miljard.
- De Amerikaanse autoriteiten maken de uitkomsten bekend van een stresstest op de negentien belangrijkste Amerikaanse banken. Uit de stresstests komt naar voren dat een additionele kapitaalbehoefte van USD 75 miljard bestaat. Bank of America heeft de grootste kapitaalbehoefte: USD 34 miljard. De Amerikaanse overheid zal eventuele kapitaaltekorten aanvullen, mochten deze niet financierbaar zijn in de financiële markten.

8 mei 2009 **Verlies Fannie Mae**

Fannie Mae maakt een verlies bekend van USD 23 miljard over het eerste kwartaal en vraagt de Amerikaanse overheid additionele kapitaalsteun van USD 19 miljard.

1 juni 2009 **Faillissement General Motors**

- Het Amerikaanse autobedrijf General Motors vraagt faillissement aan. Een doorstart wordt gearrangeerd.
- Aandelenmarkten zetten hun stijgingen door: sinds het dieptepunt is de MSCI World Index met 44% gestegen.

8 juni 2009 **90% Nationalisering Hypo Real Estate Bank**

De Duitse overheid neemt een belang van 90% in de Hypo Real Estate Bank.

24 juni 2009 **Herfinancieringsoperatie Eurosysteem**

- Het Eurosysteem voert zijn eerste éénjaars herfinancieringsoperatie uit, die een recordomvang bereikt van EUR 442 miljard. De operatie resulteert in een groot overschot van liquiditeiten in de geldmarkt. Gevolg is een sterke toename in het gebruik van de depositofaciliteit en een sterk neerwaartse druk op de overnight rente richting het depositotarief.
- Onder invloed van de eerste éénjaars operatie dalen geldmarktrentes. Risicopremies liggen weer op het niveau van voor het faillissement van Lehman Brothers. Het functioneren van de geldmarkt blijft desondanks moeizaam door aanhoudende balansrestricties en problemen bij individuele banken.

6 augustus 2009 **Uitbreiding opkoopprogramma Bank of England**

De Bank of England breidt haar opkoopprogramma verder uit naar GBP 175 miljard.

30 september 2009 **IMF: minder afschrijvingen**

- Het IMF stelt zijn verwachtingen ten aanzien van de wereldwijde afschrijvingen als gevolg van de kredietcrisis bij van USD 4.000 miljard naar USD 3.400 miljard.
- De ECB voert de tweede éénjaars herfinancieringsoperatie uit (uiteindelijk wordt ingetekend voor EUR 75 miljard).

2 oktober 2009 **Stresstesten Europese banken**

Publicatie van de stresstestresultaten van Europese banken.

13 oktober 2009 **Volledige nationalisatie Hypo Real Estate Bank**

De Duitse overheid verkrijgt de laatste 10% van de aandelen in Hypo Real Estate. Deze bank is nu volledig genationaliseerd.

1 november 2009 **Aandelenmarkten positief**

Op de financiële markten zitten alle activaprijzen in de lift. Onder invloed van verbeterende economische vooruitzichten, beperkte inflatieverwachtingen en ruime liquiditeitscondities, dalen rentes en risicopremies en stijgen aandelenmarkten verder.

5 november 2009 **Uitbreiding opkoopprogramma Bank of England**

De Bank of England breidt haar opkoopprogramma uit naar GBP 200 miljard.

24 november 2009 **Noodsteun RBS 2008 bekend gemaakt**

De gouverneur van de Bank of England verklaart dat de Bank of England in oktober 2008 GBP 62 miljard aan noodsteun heeft verleend aan RBS en HBOS.

25 november 2009 **Herstructurering schuld Dubai World**

Herstructurering van de schuld van staatsbedrijf Dubai World. Landenrisico's komen hernieuwd onder de aandacht van de financiële markten.

3 december 2009 **Laatste herfinancieringsoperatie ECB**

De ECB kondigt aan de laatste van drie éénjaars herfinancieringsoperaties te zullen uitvoeren tegen een geïndexeerde rente, geënt op de rentes in basisherfinancieringsoperaties over de looptijd van de operatie (uiteindelijk wordt ingetekend voor EUR 97 miljard). Tevens maakt de ECB een reductie bekend in het aantal langere termijn herfinancieringsoperaties voor het eerste kwartaal van 2010.

7 december 2009 **Kredietbeoordeling Griekenland**

Standard & Poor's plaatst de kredietbeoordeling van Griekenland op negative watch. Deze ratingactie – volgend op een eerdere forse opwaartse bijstelling van het Griekse begrotingstekort – vormt aanleiding voor een sterke verslechtering van het sentiment rondom Griekenland. Risicopremies lopen sterk op en andere kredietbeoordelaars volgen Standard & Poor's met negatieve bijstellingen van de Griekse kredietbeoordeling. Niet alleen Griekenland, maar ook andere landen in de mediterrane regio worden hierdoor geraakt.